

Kontaktperson
Förvaltningsjuridiska enheten
Fredrik Östensson
010-2241717
skane@lansstyrelsen.se

Justitiedepartementet
Regeringskansliet

ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L2@regeringskansliet.se

Remiss av SOU 2021 36 Godemän och förvaltare - en översyn

Er beteckning: dnr Ju2021/01883

Yttrande

Länsstyrelsen tillstyrker i allt väsentligt utredningens förslag och delar i motsvarande mån dess bedömningar. I ett fåtal avseenden avstyrker vi förslagen, ytterligare utredning behövs eller gör andra bedömningar än utredningen, vilket redovisas särskilt nedan.

5. Huvudmannen i fokus – några frågor om huvudmannens vilja och välbefinnande

5.5.2 Huvudmannens medel ska i skälig omfattning användas för hans eller hennes välbefinnande

Det talas i avsnittet om ändringar i 12 kap 4 § FB ”att medel inte mot huvudmannens vilja läggs på hög”. Lagrummet gäller även förmyndare. Länsstyrelsen befarar att det tas för lite hänsyn till barns intresse av att faktiskt lägga medel på hög till framtida bruk. En 12 årings ”välbefinnande” är inte nödvändigtvis detsamma som vad 18 åringen hade velat skulle hända med dennes medel.

7. Skyddet för känsliga uppgifter om huvudmannen

Uppgifter om ett ställföreträderskap som kommit in till en Länsstyrelsen omfattas inte av samma sekretessregler som hos överförmyndaren. Överförd sekretess gäller bara för uppgifter överförmyndaren lämnar. Detta kan innebära att uppgifter som inte skulle lämnats ut av en överförmyndarmyndighet kan komma att lämnas ut av en Länsstyrelse då de lyder under olika sekretessregler. Detta kan förstås leda till men för en huvudman eller en ställföreträdare. Det kan också påverka viljan att anmäla missförhållanden hos överförmyndarverksamheter till Länsstyrelsen med hänsyn till att en tänkbar anmälare inte vill att uppgifterna ska bli offentliga.

Utredningen saknar denna aspekt och Länsstyrelsen ser ett behov av att man utreder om det behövs ny reglering.

10. Huvudmannens möjlighet att få ersättning för ekonomisk skada

Jävsproblematik om ställföreträdaren driver eller borde driva en skadeståndstalan mot kommunen

Det är inte bara ställföreträdaren som kan bli skadeståndsskyldig. Även överförmyndaren kan ha brustit i sin myndighetsutövning och orsakat huvudmannen skada. I vissa fall vänder sig också ställföreträdaren hellre med skadeståndskrav mot kommunen, exempelvis om man vet att ställföreträdaren inte har ekonomiska möjligheter att betala ett skadestånd och kommunen har en försäkring. I dessa fall är det problematiskt att överförmyndaren även fortsättningsvis handlägger frågor rörande den enskildes ställföreträdarskap och har tillsyn över ställföreträdaren.

Det finns möjlighet att delegera vissa ärenden till en handläggare i en annan kommun. Men detta gäller inte alla typer av ärenden hos överförmyndaren och är inte tvingande. Länsstyrelsen ser ett behov av att man utreder om det behövs ny reglering. Utredningens förslag om att överförmyndarnämnd ska bli den obligatoriska organisationsformen kan dock minska risken för jäv och ge ökad insyn i verksamheten.

Banksekretess

Länsstyrelsen ser ett behov av att banker utan hinder av banksekretessen kan underrätta överförmyndaren vid misstanke om oegentligheter från ställföreträdaren sida. Banker ser ofta i ett tidigare skede än överförmyndaren vad som händer och det kan förhindra skada hos den enskilde i ett tidigare skede.

11. Ställföreträdarens uppdrag – och ramarna för det

11.4.1 Begreppen ekonomiska och personliga angelägenheter

Länsstyrelsen är positiv till förslagen. Länsstyrelsen vill betona vikten av att begreppen definieras tydligt. Särskilt ser Länsstyrelsen ett behov av att definiera begreppet ”personliga angelägenheter tas om hand”. Det nuvarande begreppet ”sörja för person” finns inte tydligt definierat i lag eller förarbeten. Det har i doktrin och praxis etc. utarbetats en samsyn om vad begreppet innefattar, men tydlig styrning i lag eller förarbeten saknas.

11.4.2 Överförmyndaren ska informera ställföreträdaren om vilka uppdrag som uppdraget förväntas omfatta

Länsstyrelsen är negativ till förslaget. Överförmyndaren har inte fullständig insyn i huvudmannens situation i alla uppdrag i samband med att ärendet startar eller ens

därefter. Särskilt är det uppgifter om ekonomi och skulder som kan saknas innan uppdraget anordnas. Exempelvis har inte överförmyndaren rätt att begära in uppgifter från banker i enlighet med 16 kap. 10 a § föräldrabalken innan ställföreträderskapet är anordnat.

Detta kan innebära att uppgifterna som lämnas blir missvisande och ger ställföreträderen felaktiga förväntningar. Det är ställföreträderens uppgift att sätta sig in i huvudmannens situation och avgöra vilka åtgärder som behöver vidtas i det specifika uppdraget. Det måste vara tydligt för ställföreträderarna att det är deras ansvar att göra dessa bedömningar och vidta åtgärder i uppdraget, oaktat vilken information de fick om uppdraget innan de förordnades.

Dessutom finns risken att informationen kan uppfattas som anvisningar till ställföreträderen som går utöver överförmyndarens behörighet och i strid med den legalitetsprincip som kommer till uttryck i 1 kap. 1 § regeringsformen och 5 § förvaltningslagen.

En utbildning om vad det innebär att vara ställföreträdare och vilka bedömningar och åtgärder som man kan komma att behöva vidta, är emellertid viktig och torde leda till att ställföreträdare får större insikt i vad de åtar sig. Utbildningen bör vara relevant för det aktuella ställföreträderskapet, dvs. en god man för ensamkommande barn bör få utbildning som förbereder ställföreträderen för de situationer som kan uppkomma i ett sådant förordnande.

15. Professionella ställföreträdare

15.6.1 Anställda ställföreträdare ska förordnas när det är nödvändigt med hänsyn till den enskildes intressen.

Länsstyrelsen är positiv till förslagen. Länsstyrelsen förutsätter att anställda ställföreträdare bör vara möjliga att vid behov även förordnas för ensamkommande barn.

Det behöver emellertid enligt Länsstyrelsen mening utredas vilken ytterligare reglering som krävs avseende hantering av inkomna handlingar hos kommunala förvaltarenheter. Blir handlingar som inkommer inom ramen för ett ställföreträdaruppdrag allmänna handlingar hos kommunen? Krävs det i så fall nya sekretessbestämmelser? Är föräldrabalkens bestämmelser förenliga med bestämmelserna om allmänna handlingar? Även hur anställda ställföreträdare arvoderas bör ses över och regleras särskilt.

20. Överförmyndarnämnd som obligatorisk organisationsform

Länsstyrelsen anser att överförmyndarnämnd som obligatorisk organisationsform är en förutsättning för att göra det möjligt att överföra arbetsuppgifter från tingsrätt till

överförmyndarverksamheten. Se vidare ovan synpunkter på kapitel 10 om jäv och nedan synpunkter på kapitel 22.

22. En ökad beslutanderätt för överförmyndaren

22.7.1 Överförmyndaren ska besluta i ärenden om godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB

Länsstyrelsen anser att överförmyndarna bör kunna skaffa sig den kompetens som krävs och är positiv till förslagen under förutsättning en överförmyndarnämnd blir den obligatoriska organisationsformen. I mindre kommuner skulle det annars vara fullt möjligt att en och samma person ansvarar för en stor del anordnande av godmanskap, rekrytering av ställföreträdare samt tillsyn över samma ställföreträdare med risk för att rättssäkerheten blir eftersatt.

Länsstyrelsen tolkar det som att de nya reglerna skulle innebära att överförmyndaren kan besluta om avslag på en ansökan om anordnande av god man enligt 11 kap. 4 § FB. Länsstyrelsen vill lyfta upp att det kan finnas motstående intressen mellan huvudmannen och överförmyndaren i dessa ärenden. Även om det inte är tvistigt mellan övriga parter. Överförmyndaren kan ha incitament att hålla nere antalet godmanskap som man har tillsyn över eller avslå godmanskap som är svårrekryterade. Rätten till god man kan då komma att urholkas, då många huvudmän inte har förmågan att överklaga.

23. Ett centralt organ

23.10.2 Ett centralt organ ska få ett huvudansvar på området

Länsstyrelsen tillstyrker utredningen i de delar som rör den centrala myndighetens tilltänkta arbetsuppgifter. Länsstyrelsen avstyrker däremot förslaget om en ny statlig myndighet och föreslår att de tänka arbetsuppgifterna för en sådan myndighet i stället hanteras av en ansvarig länsstyrelse. Länsstyrelserna har i andra ärendeslag arbetat på liknande sätt, bland annat under pandemin med Länsstyrelsen i Stockholm som samordnade för länsstyrelsernas råd och stöd till kommunerna avseende lagen om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen och med Länsstyrelsen i Dalarna som samordnare för länsstyrelsernas tillsynsuppdrag enligt covid-19-lagen.

Länsstyrelsen vill särskilt framhålla all övrig kompetens som redan finns i myndigheten utöver överförmyndarverksamheten. Länsstyrelsen har bland annat kompetens inom IT, kommunikation, föreskriftsskrivning och sociala frågor som integration och rättighetsfrågor. Med den befintliga kompetensen inom myndigheten, bedömer länsstyrelsen att startsträckan för att komma igång med föreslagna uppdrag skulle vara betydligt kortare och mindre kostsam för en länsstyrelse än att starta upp en helt ny myndighet. Ytterligare en fördel med en ansvarig länsstyrelse är också att länsstyrelsen har en långsiktig roll och ett befintligt

ansvar inom överförmyndarverksamheten. Länsstyrelsen ser inte ett långsiktigt behov att skapa en helt ny myndighet för att arbeta med det föreslagna uppdraget.

27 Ställföreträdande för ensamkommande barn

Samordning av regelverken

För att få ett tydligare och mer samstämmigt regelverk vore det önskvärt att i samband med denna större översyn sammanföra regelverken gällande ställföreträdarskap i en sammanhållen lagstiftning. Varför en egen lagstiftning ska behövas avseende just målgruppen ensamkommande barn är svårt att motivera.

Den rättsliga skillnaden mellan gode män för ensamkommande barn och andra gode män är att en god man för ett ensamkommande barn också är ställföreträdande vårdnadshavare med ansvar för barnets personliga angelägenheter. För att tydliggöra denna skillnad vore det önskvärt om denna typ av godmanskap fick en egen benämning och reglerades i en egen paragraf i föräldrabalken.

27.4. 1. En godman ska förordnas för ensamkommande barn oavsett om det söker uppehållstillstånd i Sverige eller inte – och barn som ska stanna ska snabbt få en särskild förordnad vårdnadshavare

Länsstyrelsen vill också påtala vikten av att ett sådant tydliggörande i lagstiftningen inför så skyndsamt som möjligt för att förhindra att ytterligare ett stort antal barn står utan ställföreträdare vid ankomsten till Sverige och därmed löper en påtaglig rättsförlust. Utan vårdnadshavare kan inte barnet skrivas in i skolan och kontakterna med vården har försvårats eftersom det inte har funnits någon vårdnadshavare som kan ge samtycke. Att vänta till 1 januari 2023 med att införa ett sådant tydliggörande framstår som omotiverat och Länsstyrelsen förordar att tydliggörandet införs så snart som möjligt under 2022.

Länsstyrelsen ser positivt på införandet av ett skyndsamhetskrav för socialtjänstens ansökan eller anmälan om en särskilt förordnad vårdnadshavare. Det kan samtidigt behöva förtydligas i lagstiftningen att en särskilt förordnad vårdnadshavare ska förordnas även vid tillfälliga uppehållstillstånd. (Se t.ex. mål nr ÖÄ 3895-20 från Göta Hovrätt framgår att socialnämnden i aktuell kommun valt att inte ansöka om särskilt förordnad vårdnadshavare för ett barn som kommit till Sverige som asylsökande men vid 15 års ålder fick ett tillfälligt uppehållstillstånd (TUT).)

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsöverdirektör Ola Melin med länsassessor Fredrik Östensson som föredragande. I den slutliga handläggningen har också Eva Fjellner, avdelningschef, medverkat.